

2. Александров Ю.В. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності неповнолітніх. Кримінологія і профілактика злочинів. 2000. С.95-104.

3. Криминальная политика и превенция: мировой опыт /под.общ. Ред. М.С. Крутера. М. : Альта,2007. 266с.

4. Організація діяльності поліції зарубіжних країн : навч. Посіб. / [В.О. Заросило, В.О. Басс, І.Р.Курилін, С.І. Братков]; за заг. Ред. В.Д, Гвоздецького. – Київ: Акд. Упр. МВС,2007. 250 с.

Михайленко Світлана Валеріївна

курсант навчальної групи ДР 642

факультету підготовки

фахівців для органів досудового

розслідування

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кисельов Ілля Олександрович

викладач кафедри кримінального

права та кримінології

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

**ОСОБИСТІТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ:
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

В контексті суспільно-небезпечного, виховного і протиправного діяння кримінологія вивчає особистість злочинця. Про особистість злочинця говорять лише у зв'язку із вчиненням злочину. Кримінологія вивчає значимі ознаки і якості осіб, які вчинили злочини, технологічні особливості особи зловмисника, проблематичний механізм його протиправної поведінки.

Розкриваючи саме особистість неповнолітнього злочинця, вчені використовують дані із різних галузей знань: кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, кримінології, соціології та психології тощо. Будь-який із розглянутих підходів до досліджування особистості неповнолітнього злочинця є, безсумнівно, важливим як з точки зору теорії, так і з точки зору практики. Слідчий, який проводить досудове розслідування щодо неповнолітнього, прокурор, що здійснює процесуальне керівництво, суд, в якому розглядаються матеріали кримінального провадження, повинен застосовувати комплексний підхід до вивчення особи неповнолітнього злочинця. Це потрібно для забезпечення об'єктивності досудового розслідування та правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили злочин, додержання їх прав з урахуванням вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей.

На думку Кургузкіної Е.Б., особа неповнолітнього злочинця визначається наявністю таких негативних чинників: відчуження від нормальних зв'язків, стосунків, цінностей, невисокий рівень освіти і культури, моральності, що виявляється у досягненні мети за допомогою кримінальних засобів, а також поєднання таких психологічних рис, як надмірна імпульсивність, тривожність [1, с. 29].

З огляду на соціально-психологічної характеристики, неповнолітньому злочинцю притаманні: схильності до вживання алкоголю, наркотиків, азартних ігор, статевої розбещеності, байдикування, насильницьких дій стосовно іншої людини, слабшої за нього, низький культурний рівень, зневага до моральних цінностей, яскраво виражені антигромадські погляди.

Як правило, злочини починають вчинюватися дітьми молодшого шкільного віку, хоча їх частка в загальній кількості злочинів неповнолітніх набагато менша, ніж старших підлітків. У підлітковому віці поряд з процесами пізнання, зростанням самосвідомості, почуттям відповідальності в окремих підлітків проявляється недбале ставлення до суспільних вимог, цинізм, замкнутість, упертість.

Підлітковий вік – дуже суперечлива і динамічна стадія у житті людини, його ще формулюють як перехідний вік. Саме у віці від 11 до 15 років підліток перебуває в стані переходу від дитинства до дорослості, від незрілості до зрілості. Тому в їх поведінці виявляється суперечливість і нестійкість, різкі коливання від наївно-дитячих вчинків до серйозно мотивованих дій. Людина підліткового віку виявляється, як правило, позбавлена послідовної і твердої лінії поведінки. Звідси її особлива схильність до різного роду впливів, у тому числі й таких, які зводять із правильного шляху і служать причиною іноді серйозних помилок і відхилень від суспільної моралі, призводять до моральних зривів і падінь особистості [2].

Неповнолітні, що досягли 16-річного віку та отримали певну освіту, мають такий рівень розвитку, що дозволяє їм усвідомлювати свої дії й керувати ними. Відповідний рівень свідомості та соціального розвитку формується з досягненням віку, коли під впливом сім'ї, школи, соціального оточення підліток розуміє, що є добром і що є злом, у яких випадках його дії можуть завдати шкоди іншим людям і суспільству [3, С. 187].

Водночас, враховуючи те, що небезпека здійснення деяких злочинів існує й у більш ранньому віці, законодавством встановлено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років, а особи віком від 14 до 16 років можуть бути суб'єктом злочину лише у разі вчинення ними злочинів, передбачених у ч. 2 ст. 22 КК України. Діти до 14 років не підлягають кримінальній відповідальності [3, с. 87].

Кримінально-правова характеристика неповнолітнього злочинця має врахувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, форму вини, мотив злочинної поведінки, суспільну небезпечність злочину, наявність минулих судимостей чи інших вчинених злочинів, спрямованість злочинного посягання, роль у вчиненні групового злочину, загальний і спеціальний рецидив, одиночний чи

груповий характер протиправного посягання, вчинення кількох однорідних чи різнорідних злочинів, матеріальні та моральні наслідки злочину, стан потерпілих, громадську думку, поведінку на досудовому і судовому слідстві.

Кримінологічні дослідження встановили, що найбільш кримінальним середовищем серед неповнолітніх являються особи, не зайняті суспільнокорисною діяльністю (роботою, навчанням, спортом, творчістю).

Освітній і інтелектуальний рівень неповнолітнього в значній мірі обумовлюють характер злочину. Як показують дослідження, особи з низьким рівнем освіти вчиняють в основному хуліганство, крадіжки, пограбування, пошкодження майна, вандалізм.

Особу злочинця в рамках кримінального права розглядають переважно як елемент складу злочину, акцентують увагу на особливостях кримінальної правоздатності особи.

Відмічається значний ступінь впливу негативного сімейного виховання на деформацію морально-психологічної свідомості неповнолітніх, що вступили у конфлікт із законом. Дефекти первинної, ранньої соціалізації в батьківській сім'ї можуть мати кримінологічне значення, в першу чергу, тому, що дитина ще не засвоїла інших позитивних впливів, вона повністю залежна від старших і зовсім беззахисна перед ними. Тому питання формування особистості в сім'ї заслуговують виняткової уваги.

Неповнолітні злочинці, як правило, мають серйозні та глибокі деформації моральних та правових ціннісних орієнтацій (превалювання орієнтації на авторитет у групі спілкування будь-якою ціною; спрямованість життєвих цілей у бік психологічного комфорту до негайного задоволення потреб, споживацтва тощо).

Отже, розглянувши питання про поняття та характеристику особистості неповнолітнього злочинця, можна зробити наступні висновки. Особистість злочинця – поняття більш широке, ніж суб'єкт злочину, і включає в себе ознаки, якості, характеристики, які знаходяться за межами поняття «суб'єкт злочину», таких як соціально-демографічні, соціально-функціональні, соціально-психологічні, соціально-рольові та морально етичні ознаки, які пов'язані зі злочинною дією чи бездіяльністю, характеризують його суспільну небезпеку, пояснюють причини й умови вчинення злочину.

Бібліографічні посилання:

1. Кургузкіна Е.Б. Теория личности преступника и проблемы индивидуальной профилактики преступлений: автореф. юрид. Наук: 12.00.08 «Уголовное право и криминология; Уголовно-исполнительное право»/Е.Б.Кургузкіна. – М, 2003. – С.29.

2. Завгородня Ю.С. Криминологічна характеристика неповнолітніх злочинців (за матеріалами Прилуцької ВТК) /Ю.С. Завгородня // Актуальні проблеми протидії злочинності в Україні: матер. наук.-практ. семінару (21 березня 2008 р.). – Дніпропетровськ, 2008. – С. 184.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: 9-те видання, перероблене та доповнене/ за ред. д-ра юрид. наук, проф. М.І. Мельника, д-ра юрид. Наук, проф. М.І. Хавронюка. – С.87.
